

ברוכים הבאים!

כשאני שומע - אני שוכח • כשאני רואה - אני זוכר • כשאני עושה - אני מבין!

- קונפוזיוס -

חשמל בשבת בונה או מבעיר?

אז מה עושים?

פוגשים
מדען

מפליגים
לארץ אחרת

קוראים
ונהנים

בונים
דגם טכנולוגי

מגלים
חוקי מדע

חוקרים
תופעות

- בהצלחה ובהנאה! -

חשמל בשבת – מבעיר או בונה

איסור מלאכה בשבת מניין?

קראו:

זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלֹאכֶתְךָ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהִמְתָּךְ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

שמות פרק ל"א פסוקים י"ג-ט"ו

אֲתָה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֶף אֵת שַׁבְּתַתִּי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם: יִשְׁמְרֶתֶם אֵת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלֹאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקִּרְבִּי עִמִּיהָ: שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַה' כָּל הָעֹשֶׂה מְלֹאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:

שמות פרק ל"ה פסוקים ב'-ג'

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַה' כָּל הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלֹאכָה יוּמָת: לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת:

ויקרא פרק כ"ג פסוק ג'

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן מְקַרָּא קֹדֶשׁ כָּל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לַה' בְּכָל מוֹשְׁבְּתֵיכֶם:

דברים פרק ה' פסוקים י"ב-ד'

שָׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלֹאכֶתְךָ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וְשׂוֹרְךָ וְחֹמְרְךָ וְכָל בְּהִמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ כְּמוֹךָ:

חשמל בשבת – מבעיר או בונה

איסור מלאכה בשבת מניין?

- האם מותר ללבוש בשבת בגד עשוי ממשי?
מדוע אסור להפעיל בשבת פעמון כניסה, מאוורר ועוד?
האם בפסוקים שקראתם מוזכרות מלאכות אלו?
אם לא – איך יודעים אם הן מותרות או אסורות?
מה הן המלאכות האסורות בשבת? מנין לומדים זאת?
עיינו במקורות הבאים.

חשמל בשבת – מבעיר או בונה

איסור מלאכה בשבת מניין?

למדו את המשנה, במסכת שבת פרק ז' משנה ב'.

אַבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת. הַזֶּרַע. וְהַחֹרֵשׁ. וְהַקּוֹצֵר. וְהַמְעַמֵּר. הַדָּשׁ. וְהַזֶּרֶה. הַבוֹרֵר. הַטּוֹחֵן. וְהַמְרַקֵּד.
וְהַלֵּשׁ. וְהַאוֹפֶה. הַגּוֹזֵז אֶת הַצֶּמֶר. הַמְלַבְּנוֹ. וְהַמְנַפֵּצוֹ. וְהַצּוֹבְעוֹ. וְהַטּוֹהֵה. וְהַמְסֵךְ. וְהַעוֹשֶׂה שְׁנֵי בְּתֵי גִירִין. וְהַאוֹרֵג שְׁנֵי
חוּטִין. וְהַפּוֹצֵעַ שְׁנֵי חוּטִין. הַקּוֹשֵׁר. וְהַמְתִּיר. וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. הַקּוֹרֵעַ עַל מְנַת לְתַפֵּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. הַצָּד צְבִי.
הַשּׁוֹחֵטוֹ. וְהַמְפְּשִׁיטוֹ. הַמּוֹלְחוֹ, וְהַמְעַבֵּד אֶת עוֹרוֹ. וְהַמּוֹחֵקוֹ. וְהַמְחַתְּכוֹ. הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. וְהַמּוֹחֵק עַל מְנַת לְכַתֵּב
שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. הַבוֹנֵה. וְהַסּוֹתֵר הַמְּכַבֵּה. וְהַמְּבַעֵיר. הַמְּכַה בַּפְּטִישׁ. הַמוֹצִיא מְרִשּׁוֹת לְרִשּׁוֹת. הַרִי אֱלוֹ אַבוֹת מְלָאכוֹת
אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת:

כמה מלאכות נזכרות כאן?

איך הן נקראות?

חשמל בשבת – מבעיר או בונה

איסור מלאכה בשבת מניין?

קראו שוב את אחד המקורות:

ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני יהוה מקדשכם.

עינו ברש"י ד"ה:

אתה דבר אל בני ישראל – ואתה, אף על פי שהפקדתיך לצויתם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה.

אך את שבתתי תשמרו – אף על פי שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעויטין, למעט שבת ממלאכת המשכן.

חשמל בשבת – מבעיר או בונה

איסור מלאכה בשבת מניין?

כדי להבין עיינו גם בברייתא שבת מ"ט:

“אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן. הם זרעו ואתם לא תזרעו בשבת; הם קצרו ואתם לא תקצרו; הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה, ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד וכו’”.

הסבר:

ל"ט המלאכות הנימנות במשנה נקראות "אבות מלאכה".

אבל יש המון מלאכות נוספות שאסורות בשבת. איך לומדים אותן?

הסבר:

מעבר ל-49 אבות המלאכה ישנן "תולדות". מלאכות שהמאפיינים שלהם דומים לאב המלאכה. וכך ניתן ללמוד גם על מלאכות שלא היו מוכרות בזמן הקמת המשכן.

חשמל בשבת – מבעיר או בונה

איסור מלאכה בשבת מניין?

דוגמאות מתחום החקלאות:

תולדותיה	הגדרה והסבר המלאכה	אב המלאכה
השקיה, שריית זרעים במים	זריעה, נטיעה וכל פעולה אחרת המביאה לגידול צמחים או מסייעת לכך	זרע
זיבול, סיקול אבנים	פעולות המשביחות את הקרקע לצורך הזריעה	חורש
רדייה, חיתוך איבר מבעל חיים, יש אומרים שגם מפרק למשל חליבה בשבת	ניתוק דבר חי משורש חיותו	קוצר
קיבוץ תאנים לעיגול דבלה	קיבוץ פירות קרקע ממקום גידולם	מעמר
סחיטת פירות, פירוק קטניות מהשרביטים, יש אומרים שגם מפרק למשל חליבה בשבת	פירוק גידול קרקע מפסולתו המחוברת לו	דש
הפרדת המוץ מהתבואה בנשיפת הפה	זריית חומר ופיזורו (ירושלמי) / ברירה (בבלי), באמצעות הרוח	זורה
חיבוץ	ברירת והפרדת אוכל ופסולת המעורבים זה בזה	בורר

חשמל בשבת – מבעיר או בונה

איסור מלאכה בשבת מניין?

המלאכות האחרונות ברשימה:

קליעת צמה, בניית אוהל קבע, גיבון (הכנת גבינה)	בניית בניין	בונה
פירוק אוהל קבוע, פירוק חלון מצריו, פירוק כלי	סתירת בניין קיים על מנת לבנותו מחדש	סותר
סילוק חומרי בעירה, צינן מתכת שניתכה במים	כיבוי אש	מכבה
הוספת חומרי בעירה, חיתוי גחלים, ליבון מתכות באש	הדלקת אש	מבעיר
להוציא חוטי תפירה מבגד, לתקן כלי מקולקל, לעשות צורה בכלי כדי ליפותו	סיום מלאכה	מכה בפטיש
העברת ד' אמות ברשות הרבים, והכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד, זריקה או הושטה של חפץ	הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים	הוצאה מרשות לרשות

איסור חשמל בשבת - מניין?

דיון והעמקה

במקורות שקראנו עד עכשיו לא מצאנו איזכור לחשמל. אבל, אנחנו כבר יודעים שאפשר ללמוד על החשמל מאבות מלאכה מוכרים. מאיזה אב מלאכה נגזר האיסור של הפעלת מכשירי חשמל? שני פוסקים גדולי עולם – מרן החזון אי"ש (רבי אברהם ישעיהו קרליץ) זצוק"ל, ומרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, עסקו רבות בסוגיה זו. הגרש"ז סבר שהפעלת מכשירי חשמל היא תולדה של אב המלאכה "**מבעיר**" (מאורי אש, עמ' 112). החזון אי"ש הוסיף שבהפעלת מכשירים חשמליים יש גם מרכיב של אב המלאכה "**בונה**". יש לכך כמובן השלכות הלכתיות. בפעילויות אחרות שלנו התמקדנו בגישה של הגרש"ז ובחנו את החשמל דרך התופעה הפיזיקלית של "מבעיר". [עיינו לדוגמה בפעילות "חשמל בשבת – מבעיר?"]

איסור חשמל בשבת - מניין?

דיון והעמקה

בפעילות הנוכחית נתמקד בגישתו של מרן החזון אי"ש, לפיה חשמל הוא תולדה של אב המלאכה "בונה".

ההסבר הפיזיקלי: סגירת מעגל חשמלי היא בעצם סוג של בנייה.

נרחיב מעט בנושא של אב המלאכה "בונה".

במשנה הראשונה בפרק "הבונה" נאמר:

"הבונה – כמה יבנה ויהא חייב? ... זה הכלל: כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת, חייב".

בדירה שתבנו תתקינו בכל אחד מהמעגלים החשמליים "מפסק" האחראי לסגירת המעגל:

פעמון הכניסה מופעל באמצעות "מפסק לחצן"

הנורה – באמצעות מתג מסתובב.

האם יש הבדל בין שני המפסקים לעניין האיסור משום "בונה"?

איסור חשמל בשבת - מניין?

דיון והעמקה

במפסק של הנורה – הנורה נשאר דלוקה גם לאחר שהרפינו מן המתג. כלומר "מלאכתו מתקיימת בשבת", ולכן ברור שהדלקת הנורה אסורה משום "בונה".

אולם, במפסק של הפעמון – הצלצול נמשך רק כל זמן שלוחצים על הלחצן. ברגע שמרפים מן הלחצן, הצלצול נפסק. כלומר אין מלאכתו מתקיימת. האם יש כאן איסור משום "בונה"?

הרב נויבירט בספרו "שמירת שבת כהלכתה" פ"מ הע' נ"ט כותב דברים ששמע מפי הגרש"ז:
"לחיצה על פעמון חשמלי אין בה משום "בונה", שכיוון שלחיצתו במשך כל הזמן דרושה לקיום המעגל, ובהרפיית האצבע יינתק מעצמו – אין כאן משום בניין" (שכן אין מלאכתו מתקיימת).

מובן שהרב אינו מתיר הפעלה של פעמון חשמלי בכל מקרה. הוא כותב את ההערה דלעיל, כשהוא דן בדיני חולה המאושפז בבית חולים, שרוצה להזעיק אחות באמצעות פעמון חשמלי.

סיכום...

- למדנו על איסור מלאכה בשבת.
- התמקדנו באיסור חשמל בשבת.
- נחשפנו למחלוקת בין שני פוסקים, גדולי עולם: מרן הגרש"ז ומרן החזון אי"ש, לגבי אב המלאכה שממנו נגזר איסור חשמל בשבת.
- למדנו על מפסקים שונים והקשר שלהם לאב המלאכה בונה.